

молоду берізку, але нині її називають вільхою...” – “І що?” – “І ходять з нею по всіх подвір’ях, де є дівчина відданиця” [2, с.704].

Чимало етнографічного матеріалу знаходимо нині як у споминах Б. Лепкого, так і в мемуарах О. Пристая. І коли в спогаді “Вільха” Лепкий зазначав те, що відчував він із сприйняттям хороводу, котрий віддалявся: “Буцім із лісу вийшла ця пісня й помандрувала в ліс, там, де Чугайстер Мавки полошить, де сова мишам жити не дає, де папороть у ніч перед Купалом цвіте” [2, с.705], – то кидав, на наш погляд, цим визначенням своє розуміння ваги дохристиянської культури, котра повинна бути рівноправною складовою загальної культури народу. І тому, принагідно, стають ще більш зрозумілими слова етнографа О. Воропая: “Всі ці рухи, дії і слова, що на перший погляд не мають ніякого значення в житті людини, віють на серце кожного з нас чаром рідної стихії і є для душі живущим бальзамом, який сповнює її могутньою силою” [1, с.13]. Так, звичаї й обряди – це те, що вийшло з природи, і допоки живе природа, воно не має права вмерти, вселяючи людям віру в тлінне та вічне.

Отож, як бачимо із наведених прикладів, картини звичаїв та обрядів українського народу знайшли своє логічне виявлення на сторінках галицьких мемуарів першої половини ХХ ст., що вкотре підтверджує пізнавальну, естетичну та виховну функцію спогадової літератури. Мемуарні твори Б. Лепкого та О. Пристая рідняться між собою не лише жанром, але й притаманними їм ліричними відступами, які були породжені ностальгічними почуттями письменників, і мальовничо виписаними картинами традиційних звичаїв українців. Ми впевнені, що замальовки етнографічного життя народу присутні й у інших мемуарних пластах вітчизняної літератури на всьому шляху її становлення. Спогадова література, побудована за законами документалістики, побіч етнографічних праць дає унікальну можливість її творцям залишити для нащадків цікаві картини народних вірувань, традицій та обрядів.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис. – Т. 1. – К., 1991.
2. Лепкий Б. Казка мого життя. Бережани / Лепкий Богдан. Твори: В 2-ох томах. – Т.1. – К., 1997. – С. 594-772.
3. Пристай О. о. З Трускавця у світ хмародерів. Спомини з минулого й сучасного. – Т. 1. – Львів-Нью-Йорк, 1933.

А н н о т а ц и я

Рассматриваются традиционные обычаи украинцев Галичины первой половины XX века, которые бытовали в тогдашних селах и о которых писали позже в своих эмиграционных воспоминаниях писатель Б.Лепкий и священник отец Пристай.

Катерина Чаплик

ІСТОРИОГРАФІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПІСЕННОЇ КУЛЬТУРИ ЛЕМКІВ

Про історію, побут, культуру лемків написано чимало. Зокрема, на ниві фіксації лемківського фольклору (музичного, словесного) працювали такі визначні постаті української й зарубіжної фольклористики, як Я. Головацький, Ф. Колесса, С. Людкевич, О. Кольберг, Ю. Костюк, В. Гошовський, В. Гнатюк, С. Грица, О. Гижа, М. Соболевський,

І. Майчик, Б. Дрималик, В. Хомик, М. Байко. Історію лемківської етнографічної групи вивчали М. Грушевський, Ю. Тарнович, Ю. Гошко, І. Красовський, М. Мушинка, О. Турчак, С. Сегеда, В. Сергійчук та ін. Лемківський діалект становив предмет окремого дослідження у працях І. Зілінського, І. Верхратського, І. Панькевича, Ф. Жилка, В. Шимановського, польських мовознавців Я. Рігера, З. Штібера, Й. Шемлея, у наш час – С. Панцьо, П. Чучка, Г. Шумицької, Г. Ступінської, А. Івченко. Плеяда цих видатних вчених залишила помітні наукові доробки в галузі історії, мовознавства, діалектології та етномузикознавства.

Грунтовне вивчення духовної й матеріальної культури лемків було здійснене Я. Головацьким [1]. Автор подає детальний опис походження русинів-лемків, чисельності групи, рис характеру, географії, господарства, відносин з сусідніми етносами. У трьох частинах збірника у групах “думи” та “думки” містяться тексти пісень, записані від лемків у селах Калниці, Суковате, Середне, Репедь, Завадка, Поляна, Висова. Як виявлено з матеріалів польових записів лемківського пісенного фольклору 2006 – 2008 рр., значна частина текстів, зібраних Я. Головацьким, побутує в репертуарі лемків-переселенців і в наш час [2].

У виданні Етнографічного збірника Наукового товариства ім. Тараса Шевченка (НТШ) 1906 – 1908 рр. опубліковано непересічну працю С. Людкевича та Й. Роздольського “Галицько-руські народні мелодії” [3]. Доволі вичерпний та різномірний матеріал (1525 зразки) представлено записами з областей Східної Галичини, Покуття, Лемківщини, колишнього російського кордону. Записи, здійснені за допомогою фонографу. Матеріал систематизовано за функціонально-тематичними та ритмоструктурними параметрами, розподілено в групи обрядових, позаобрядових, танкових, напливових та пісень “чужо-племінного” і літературного походження. Окремий розділ при кінці збірки становлять 90 транскрипцій лемківських пісень (№ 1416–1506), оскільки вони “по своїх типових формах і загальним характері мольодій так сильно відбиваються від інших галицько-руських, що ніяк не дали б ся були вмістити між ними” [4]. Записано їх у селах Лемківщини – Берест, Більцарева, Богуша, Королева Грибівського повіту та Бортне, Крамна, Поляни Кроснянського повіту Краківського воєводства. Визначаючи більшу тональну монотонність галицьких пісень на відміну від українських і залежність в них мелодичного елемента від складочислової ритміки тексту, С. Людкевич, втім, наголошує на інтересі до них з боку збирачів і дослідників “первісних”, т. зв. “прамелодій”. Ця праця стала етапною в українській фольклористиці й “підготувала ґрунт для структурної типології пісенного фольклору” надалі [5].

Найґрунтовнішим дослідженням народної пісенної творчості лемків, неперевершеним зразком копіткої музично-фольклористичної праці й досі залишається збірка “Народні пісні з Галицької Лемківщини” видатного вченого фольклориста й музиколога Ф. Колесси. До збірки увійшло 820 мелодій з варіантами. Джерельною базою його праці став матеріал трьох експедицій на Лемківщину, у села Сяніцького, Горлицького, Грибівського та Новосандецького повітів. Про свою збирацьку діяльність на Лемківщині вчений писав у передмові до збірки: “...величезне багатство пісень у тих сторонах засвідчує та обставина, що вибравшись на два дні в гори, записав я у Яслиській Волі Нижній 27 пісень, а в Шклярах протягом 5–6 годин 65 пісень...; незвичайна живучість народної поезії виявилася особливо в Пантні, де я зібрав того літа 134 пісні” [6]. Та найбільше “жнив” принесла збирачеві десятиденна поїздка в села, розташовані неподалік чехословацького кордону – Усте Руське, Ганчова й Висова. Разом за другу експедицію зібрано 269 пісень. Співали переважно селяни-хлібороби, дівчата й молоді жінки, рідше старші жінки та як виняток

чоловіки. Понад 40 зразків записані від інтелігенції, вчителів, вихованців духовної семінарії (І. Гомик, М. Лукашевичівна, Ю. Назаревич, О. Фаленчак, М. Менцінський). Із 820 мелодій збірника, враховуючи варіанти, 186 зафіксовані за допомогою фонографа, решта з голосу співаків на місці запису.

Збірник зразково оформлений: він систематизований за силабо-ритмічними структурами, за кадансами мелодій, за змістом та пісненими текстами і їх варіантами, у кінці міститься передмова автора, паспортизація зібраного матеріалу. Цікавими є примітки збирача щодо особливостей виконання пісень співаками, наприклад, "Пантна – пов. Горлиці: Вольняк Антошка, – 17 літня дуже співолюбива дівчина, співала найбільше і найкраще; Ганчова – пов. Горлиці: Пирч Марія – старенька жінка 65 літ, співала дрозжачим голосом; Волтошова – пов. Сянік: Кася Драгуз – 17 літня, незвичайно музикальна й талановита дівчина; Яслиська воля нижня – пов. Сянік: записувано в хаті Стефана Шубяка, найбільше пісень проспівала Нацка Шубяк" [7].

Музичний фольклор українського населення Карпат став предметом вивчення також в інших працях Ф. Колесси, таких як "Народні пісні з південного Підкарпаття" (1923), "Народні пісні з Підкарпатської Русі" (1938).

Визначний український фольклорист, етнограф, літературознавець, мовознавець, історик і громадський діяч, довголітній секретар Етнографічної секції НТШ у Львові – В. Гнатюк був першим науковцем, який відкрив світові так звані бачванські русинів-лемків – переселенців із Пряшівщини. Подорожуючи селами Руський Керестур, Коцур у 1897 р. вчений зібрав 430 пісень, 220 прозових творів, опис весілля. Захоплений цікавістю зібраного матеріалу, В. Гнатюк, зокрема, відзначав, що говір бачванських лемків є сильно пословачений. Вся східна Словаччина, а найбільше, Шариська, Земплинська та Списька жупи, на думку вченого були колись заселені русинами. Завдяки записам В. Гнатюка збережено цінні матеріали з даних теренів, що швидко були зденаціоналізовані [8]. Нині у м. Монастириськ Буцацького району на Тернопільщині вдячні нащадки лемків відкрили музей ім. В. Гнатюка.

Округи Пряшівського краю Словаччини, себто південні терени проживання лемків у 1958 р. вивчали Ю. Цимбора, А. Подгасцький, та колишні студенти, слухачі музичного виховання педагогічного факультету. Так постав збірник "Українські народні пісні Пряшівського краю" за редакцією Ю. Костюка, що містить 263 мелодії з текстами та 58 пісенних варіантів із 60-ти сіл, 12 округів з українським населенням [9]. Не зважаючи на певну схематичність у нотних транскрипціях, збірник ознайомлює зі станом лемківської пісенної традиції у південній частині Лемківщини і робить можливим аналіз її характеристику лемківського музичного діалекту у його цілісності. Статистичний розділ праці подає інформацію про записувачів і співаків, наявний алфавітний покажчик та таблиця пісень за розділами, пісні зведено за місцем запису.

Популяризацією самобутньої пісенної творчості лемків займався композитор і диригент, заслужений діяч культури Польщі, член Спілки польських композиторів уродженець с. Поляни Новосанчівського повіту – Я. Полянський (1930 – 1994), переселений на західні землі Польщі у 1947 р. [10]. Потяг до музичної, збирацької діяльності Ярослав відчув змалку. Закінчив музичну школу, Педагогічний ліцей, та диригентський відділ Вищої музичної школи. Ґрунтовна музична освіта стала фундаментом для його творчих починань. Я. Полянський є автором 15-ти вокальних творів до текстів лемківського поета Б. Антонича, Є. Самохваленка, численних обробок. У 1977 р. він заснував український молодіжний хор у Варшаві, перекладав українські народні пісні для мішаного і чоловічого хорів. Записані Я. Полянським лемківські пісні від жителів с.

Поляни, Ганчови, Явірки, Команча – загалом понад трьох тисяч – друкувалися на сторінках щотижневої газети "Наше слово" (Варшава). Свідченням непересічного таланту та значимості постаті Я.Полянського у справі розвитку українського музичного мистецтва стали численні високі відзнаки Польської спілки хорів і оркестрів. Творчий доробок митця після його смерті упорядковується дружиною.

У 1967 р. світ побачила збірка М. Соболевського "Лемківські співанки" [11]. Її упорядник – за походженням лемко – впродовж 1919–1945 рр. був священиком с. Усте Руське Горлицького повіту. Частина записів походить саме звідти. У порівнянні зі збірником Ф. Колесси зібрано чимало цілком нових, раніше неопублікованих пісень. За тематикою представлено групи: пісні про кохання, побутові, жартівливі, весільні, емігрантські й вояцькі пісні. Музичний матеріал збірника доповнюють історичні відомості про Лемківщину, подані М. Соболевським та стаття С. Грици і Л. Яценка, що характеризує лемківський музичний діалект та його роль у формуванні розмаїтості національної культури. Пісенні нотації завершуються приміткою про особливості лемківського мовного діалекту у порівнянні з українською літературною мовою, словником діалектних слів. Репрезентуючи тогочасний стан лемківської пісенної традиції, збірник дозволяє простежити якісні зміни й трансформації пісенного репертуару, що відбулись від періоду останніх фіксацій фольклору даної етнографічної групи; репрезентує цікавий для науковців, дослідників, аматорських колективів матеріал з Лемківщини.

Відомий український дослідник, етномузиколог В. Гошовський також не обходить увагою лемківський музичний фольклор. Простежуючи етогенез весільного ладкання на території Закарпаття, Східної Словаччини, Чехії, колишньої Галицької Лемківщини, Югославії та Моравії на основі картографування та мелогеографічного дослідження учений зауважує, що виконання "ладканок" чи "ладкання" є характерною рисою українського весільного обряду. Ладкання – пісні речитативно-імпровізаційного складу – відображають все те, що відбувається в домі молодих, ними починається і супроводжується весільний обряд. Ладканки стають головною темою і за принципом рондо чергуються з іншими піснями – епізодами. "Зазвичай, в кожному населеному пункті відомий один, рідше – два наспіви ладкання... Виконуються вони свахами в унісон, в повільному темпі, загальний характер наспіву сумний, меланхолійний", ритм вільний [12]. Ладкання визначаються особливим архаїзмом, вони поширені по всій українській етнографічній території. Активне побутування даного типу пісень у лемківському фольклорі, творчість яких вносить чи не найбільше діалектних відмінностей в українську народну музику, вказує на "спільні основи українських музичних діалектів в давніших верствах пісенних, особливо в обрядових мелодіях..." [13].

Продовжувачем справи Ф. Колесси став лемко О. Гижа – глибокий поціновувач своєї культури, музикант-аматор. Його збірка "Українські народні пісні з Лемківщини" присвячена світлій пам'яті академіка Ф. Колесси [14]. До неї увійшло 300 пісенних зразків, що фіксував записувач з 1933 р. у рідному селі Висова та селах Рихвалд, Розділле, Усте Руське Горлицького повіту, Богуша, Криниця, Мохначка Нижня, Солотвина, Тилич Новосанчівського повіту, Волиця, Дошно, Репедь Сянницького повіту. Найширше представлена любовна лірика – пісні про кохання, дівочі та парубочі пісні, весільний цикл систематизовано за його дією, поданий словник діалектних слів. Інформацію записано від 20 жінок та 12 чоловіків. Матеріал збірки схвально сприйняли сучасники, його активно залучали до репертуару самодіяльних і професійних хорових колективів.

Видання серії пісень з південної Лемківщини продовжилося у 1977 р. Під назвою "Українські народні пісні Східної Словаччини" вийшли другий та третій томи пісень.

Незважаючи на значний обсяг – 500 пісень з мелодіями у другому томі (упорядник Ю. Цимбора) та 400 зразків у третьому (упорядник А. Дулеба) – збірник має і слабкі сторони, що полягають у непослідовності фіксації фонетичної транскрипції, нехтуванні діалектними особливостями і неточної класифікації пісень. Джерельною базою тому став матеріал зі Свидницького, Гуменського, Воронівського, Старолюбівнянського та Бардівського округів Східної Словаччини, що доповнювався впродовж двадцяти років. Пісенний матеріал збірника за змістом розподілений на три жанрово-тематичні групи – епічні, обрядові та ліричні пісні.

Не можуть залишитися поза увагою лемківські пісні в обробках, у хоровому аранжуванні, а також власна композиторська творчість на тексти лемківських поетів. Серед них обробки та власні твори з використанням лемківського фольклору С. Людкевича, В. Барвінського, Н. Нижанківського, В. Витвицького, Б. Дрималика, І. Майчика, Є. Козака, З. Лиська, Б. Кудрика, Р. Сімовича, М. Колесси, Б. Фільц, Я. Ярославенко та багатьох інших.

Лемківська пісня займала чільне місце у творчості Василя Барвінського. Заохочений викладачем з Праги професором В. Новаком, він пише “Мініатюри на лемківські теми” (1932) фактурно і технічно цікавий розгорнений твір для фортепіано. У своїй творчості композитор прагнув охопити та переосмислити широку палітру музичних діалектів, багатство й розмаїття пісенних форм. У 1930 – 1935 рр. підготовлені збірки “Українські народні пісні для фортепіано зі словесним текстом” та фортепіанна збірка “Колядки і щедрівки”. Вміщені в них обробки та гармонізації лемківських народних мелодій мали за мету популяризувати багатвікові надбання українських етнографічних груп, зокрема і лемківської, поповнити уявлення громадськості про культуру й мистецькі традиції українського народу, викликати зацікавлення з боку “кожного музично школеного й фахового музиканта” [15]. Декілька пісень для збірки “Українські народні пісні для фортепіано зі словесним текстом” були вибрані автором із збірника Ф. Колесси: гармонізовано лемківську весільну “Кед я младу чепила”, жартівливу “Янчік, Янчік, що бись робив”, пісню про родинне життя і жіночу долю “Боже, Боже, што ж мі з того”. Із календарно-обрядового циклу зроблено обробку двох лемківських колядок “Був Святий Вечер” та “Пішла дівчина”. В своїх обробках В. Барвінський зберіг характерні ладотональні, інтонаційні, ритмічні ознаки обраних творів, підкреслив регіональну самотність їх характеру та змісту.

Збірка обробок лемківських народних пісень з творчого доробку Богдана Дрималика з с. Березів Львівського воєводства теж варта окремої уваги [16]. Захоплення лемківським фольклором виникло з дитинства. По завершенні навчання музиці в гімназії та інституті по класу фортепіано у відомої піаністки Марії Криницької, Дрималик збирає, записує, вивчає народну творчість. Особливо його приваблюють пісні з елементами древнього музичного діалекту, з залишками особливостей говіру. Музичний талант Б. Дрималика виявився у власних творах – піснях, романсах на слова українських та російських поетів, фортепіанних мініатюрах, фантазії для скрипки і фортепіано тощо. Альбом лемківських народних пісень Б. Дрималика склали 63 закінчені пісні-мініатюри. “Це дуже цікава сторінка в царині опрацювань лемківської народної пісні для голосу в супроводі фортепіано, – відгукувався упорядник І. Майчик, – митець відтворював народні мелодії, дбайливо опрацьовуючи їх, зберігаючи усі стильові прикмети лемківської пісенної творчості..., знаходячи цікаві засоби гармонізації пісні, споріднені з творчими прийомами композитора В. Барвінського, у деяких випадках – Б. Бартока” [17].

У 1983 р. академік М. Колесса був удостоєний звання лауреата Національної премії

України ім. Т. Шевченка за сюїту "Лемківське весілля". Твір базується на весільному фольклорі лемків, піснях, що були зібрані протягом 1911–1913 рр. батьком – Ф. Колесою у Горлицькому, Грибівському повітах.

Плідно працював на ниві дослідження пісенної культури лемків Іван Майчик – композитор і диригент, уродженець села Одрехова Сяніцького повіту Краківського воєводства. По завершенні навчання у Львівській консерваторії ім. М. Лисенка (диригентський факультет), він видав збірку народних творів "Співаночки мої" (1967), упорядкував "Лемківські народні пісні в обробці Б.Дрималика" (1970), "Українські народні пісні в запису та обробці І. Майчика" (1980) [18], "Пісні і балади с. Ільник Турківського району" (1981), став автором "Хорових творів на слова Б.-І. Антонича" (1989), М. Петренка, В. Стельмаха. Композитор прагнув консолідувати розселену по різних закутках України лемківську етнографічну групу за допомогою рідної культури, він запропонував цикл радіопередач "З історії народних пісень", заснував аматорський хор, організував і очолював численні експедиції.

Увагою до лемківської пісенності позначена творчість сучасних композиторів Богдани Фільц, О. Козаренка, М. Цуприка, М. Горбала.

Великий внесок у справі упорядкування збірників лемківських пісень О. Гижі та М. Соболевського, (що стали "настольними книгами" лемківських народних самодіяльних колективів) належить С. Гриці. У статтях та розвідках вченого аналізуються фольклорні зв'язки українців у зоні історико-етнографічного сусідства з інонаціональними етносами (поляками, словаками, чехами, угорцями, румунами). Серед висококваліфікованих досліджень науковця – робота присвячена емігрантській пісенності, музичний матеріал якої складають лемківські пісні, записані з 1906 по 1977 рік українськими вченими Й. Роздольський, Ф. Колесса, В. Гоповський, О. Гижя та власні записи автора [19].

Двотомне видання "Лемківщина" (1999 – 2002) було розроблене колективом науковців Інституту народознавства НАН України у м. Львові. У даному історико-етнографічному дослідженні зроблено спробу комплексно висвітлити питання громадського побуту та звичаєвого права, календарної та сімейної обрядовості, традиційного знання та релігійного життя, соціального, політичного, економічного устрою, а також народного мистецтва краю, представленого у лемківській іконі, музичному фольклорі, художньому ткацтві, вишивці, витинанці, вибійці, писанкарстві, різьбярстві тощо. На жаль, питання стану лемківської народної творчості в сьогоденні не отримало у роботі належного висвітлення.

У 2005 р. львівські вчені видали "Антологію лемківської пісні". Збірка нараховує понад 900 зразків пісенного фольклору, вирізняється багатством і широтою жанрової палітри. У вступному слові акад. М. Колесса відзначив, що "особливий акцент збірці надає те, що упорядниці (М. Байко) є видатною виконавицею, яка понад п'ятдесят років пропагує лемківську пісню зі сцени... і має справжнє артистичне відчуття природи пісенного матеріалу, його мистецьких якостей" [20].

Про культуру і побут лемків довідуємося зі статей на сторінках періодичних видань, таких як, "Лемко", "Лемківщина", "Лемківський календар", "Наше слово", "Дукля", "Нове життя" та ін.

Крім збірників та періодики, слід відзначити дисертаційні й дипломні дослідження, присвячені музичному фольклору лемківської етнографічної групи. Увагу дослідників найбільше привернула весільна обрядовість краю. "Лемківське весілля на Горличчині" вивчав випускник Львівської консерваторії ім. М. Лисенка – Я. Бодак. Робота базувалась на записаних автором обрядах і піснях лемків даного повіту та була відзначена золотою

медаллю і першою премією на Всесоюзному конкурсі молодих науковців у Москві у 1972 р. Т. Саварина у 2003 р. захистила кандидатську дисертацію на тему “Лемківські весільні обрядові пісні в міжетнічному контексті”. Автор розглядає весільну пісенність лемків у контексті обрядодії, наводить текстові та мелодичні варіанти у весільних піснях словаків, поляків [21].

У 2007 р. відбувся захист кандидатської дисертації О.Фабрики-Процько на тему “Пісенна культура лемків ХХ століття: збереження традицій та новаторність”. У роботі подана загальна характеристика пісенного фольклору лемків, його жанровий склад, особливості побутування календарних та родинних пісень, необрядової пісенності лемків, проаналізовано сучасний стан розвитку народно-аматорського виконавства, внесок збирачів-аматорів. Головний акцент зосереджено на питаннях опрацювання лемківського фольклору у творчості українських композиторів ХХ ст., та культурно-просвітницькій діяльності сучасних лемківських осередків.

Цінний матеріал лемківських пісень зберігається у фондах архіву Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Рильського в рукописах М. Плісецького, І. Грабовича, Г. Кобан, І. Прокопова, В. Хомика, В. Хоми, М. Дзіндзьо, П. Батюка, П. Кантора, К. Чаплик та ін. [22].

Оприлюднивши ці знахідки, хочемо зробити їх надбанням наступних дослідників та всіх тих, хто вболіває за духовну культуру Лемковини.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Головацкий Я. Народные песни Галицкой и Угорской Руси, собранные Я.Ф.Головацким. Часть. I. – М., 1878 – С. 725-747.
2. Чаплик К. Польовий матеріал автора. Розшифровки пісень, записаних від лемків в Тернопільській, Івано-Франківській, Львівській, Закарпатській областях. Ч. I. – Фонди Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України. – Ф 14-3, од. зб. 1421 – 70 с.
3. Галицько-руські народні мелодії /Записав і зредагував С.Людкевич. Етнограф. зб-к НТШ. – Т. ХХІ. Ч.1. – Львів, 1906. Т. ХХІІ. — С. 339-368.
4. Там само. – С. ХІІІ.
5. С.Грица Українська фольклористика ХІХ – початку ХХ століття і музичний фольклор. Нарис. – Київ-Тернопіль, 2007.
6. Колесса Ф. Народні пісні з Галицької Лемківщини. Етнограф. зб-к НТШ. – Львів, 1929. Т. ХХХІХ-ХL. – С. V.
7. Колесса Ф. Зазнач. праця. – С. X.
8. Гнатюк В. Етнографічні матеріали з Угорської Руси. Етнограф. зб-к НТШ. – Т. ІІІ. Ч. 1. – Львів, 1900. – С.60 – 78; Т. ІХ. – С. 117-283.
9. Українські народні пісні Пряшівського краю /Упоряд. Ю.Костюк, книга перша. – Словацьке вид. худ. літ-ри, 1958. – 302 с.
10. Про нього див.: Красовський І. Діячі науки і культури Лемківщини. Довідник. Львів, 2000. – С. 45.
11. Лемківські співанки /Зібрав і упорядкував М. Соболевський. – К., 1967.
12. Гошовский В. У истоков народной музыки славян. Очерки по музыкальному славяноведению. – М., 1971. – С. 51.
13. Колесса Ф. Зазнач. праця. – С. V.
14. Гижа О. Українські народні пісні з Лемківщини. К., 1972.
15. Барвінський В. Колядки і щедрівки для фортепіано зі словесним текстом /Упорядник О. Смоляк. – Тернопіль, 1997.

16. Лемківські народні пісні. Обробка для голосу в супроводі ф-но Б.Дрималика /Упоряд. І.Майчик. – К., 1970.
17. Зазначена праця. – С. 2.
18. Українські народні пісні в запису та обробці І.Майчика (Голос в супроводі ф-но). – К., 1980.
19. Будь здорова, землеце. Українські народні пісні про еміграцію. /Упорядкування, вступна стаття і примітки С.Й.Грици. – К., 1991.
20. Антологія лемківської пісні / Упор. М.Байко. – Львів, 2005. – С. 3.
21. Саварин Т.В. Лемківські весільні обрядові пісні в міжетнічному контексті. Львівський національний університет ім. І. Франка. – Львів, 2003. – 190 арк. (Праця зберігається в ЦНБ ім. Вернадського – ДС 79827).
22. Див.:Фонди Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України. – Ф 14 – 5, од. зб. 4. – 65 арк.; Ф. 29 – 2, од. зб. 42. – 3 арк.; Ф 14–3, од. зб. 991. – 62 арк.; Ф 14–3, од. зб. 594; Ф 14–3, од. зб., 294; Ф 14–3, од. зб. 492/ II.; Ф 14–3, од. зб. 294 а; Ф 14–3, од. зб. 585; Ф 14–3, од. зб. 922; Ф 14–3, од. зб. 936. – 154 арк.; Ф 14–3, од. зб. 12 б – 176 арк.; Ф 14–3, од. зб. 1030. – 19 арк.; Ф 28–3, од. зб. 302.; Ф 28–3, од. зб. 303; Ф 28–3, од. зб. 404.

А н н о т а ц и я

Анализируются ключевые научные труды, которые посвящены изучению песенного фольклора лемковской этнографической группы Западной Украины.

Михайло Костюк

ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ЕТНОГРАФІЇ НІМЕЦЬКОЇ МЕНШИНИ НА ВОЛИНІ

Приставаючи до аналізу джерел, що можуть стати основою для дослідження культури та побуту німців Волині, слід зазначити, що їх кількість досить незначна. Це обумовлено тим, що поява там німецьких колоністів була результатом останньої і найпізнішої хвилі німецької колонізації ХІХ ст. в межах Російської імперії. Історія їхнього перебування в цьому регіоні була у часовому проміжку часу менш тривалою, ніж в інших регіонах України чи Росії, і завершилася у досить складній міжнародній ситуації часів Другої світової війни, що значною мірою й обумовило інтерес до соціально-політичних та правових аспектів їхньої історії, але практично не сприяло дослідженням етнографічного характеру. Варто зауважити, що волинські німці не стали об'єктом етнографічних досліджень дореволюційних дослідників.

Що ж стосується міжвоєнного періоду, то тут мова може йти лише про невеликий пласт етнографічних джерел, які вдалося виявити автору даної статті ще в середині 90-х років минулого століття у Відділі рукописних фондів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології НАН України. Причому, цінність цих джерел у тому, що зібрані вони були в результаті цілеспрямованої фахової роботи відповідної науково-дослідної установи – Волинського краєзнавчого музею у Житомирі і особисто під керівництвом його директора, відомого українського етнографа В. Г. Кравченка. Саме він влітку 1926 р. розробив план і програму проведення етнографічної експедиції до однієї з найстаріших німецьких колоній на Волині Анети, Яруньського району, розташованої недалеко від Звягеля (нині Новограда-Волинського) [1]. З метою отримання максимально можливого результату до проведення комплексної польової етнографічної експедиції було залучено групу вчителів німецьких шкіл (близько 40 осіб), які у серпні 1926 р. проходили